

اسامی حیوانات در قرآن

۱. ابابیل: پرندگان کوچک شبیه به چلچله و پرستو: وَأَرْسَلَ عَلَيْهِمْ طَيْرًا أَبَابِيلَ. ۱ بر سر آن‌ها پرندگانی فوج فوج فرستاد. به طوری که گفته‌اند کلمه‌ی ابابیل به معنای جماعت‌هایی پراکنده و دسته دسته است و معنای آن این است که خدای تعالی، جماعت‌هایی پراکنده از مرغان را بر بالای سر آنان فرستاد. ۲ ابابیل: دسته‌ها و گروه پراکنده به قول کسائی، مفرد آن ابول است. راغب می‌نویسد: مفرد آن ابیل است و گفته‌اند اسم جمع است و از خود مفرد ندارد. ۳ قرآن در این سوره، به داستان اصحاب فیل اشاره می‌کند که برای ویران کردن کعبه از دیار خود حرکت کردند. خدای تعالی نیز با فرستادن مرغ ابابیل و باریدن کلوخ‌های سنگی بر سر آنان هلاکشان کرد و آنان را به صورت گوشت جویده درآورد. این قصه از آیات و معجزه‌های بزرگ الهی است. ۴ در تفسیر برهان از امام باقر (ع) نقل شده است که هر پرنده سه سنگ در چنگال و منقار خود داشت. آن‌ها سنگ‌ها را روی لشکریان ابرهه ریختند که بر اثر آن، بیماری آبله میان آنان پدید آمد و پرندگان بدان وسیله هلاکشان کردند. پیش از آن آبله در آنجا دیده نشده بود. ۵ ابن عباس می‌گوید: «برای آن‌ها منقارهایی بود مثل منقار پرندگان و پنجه‌هایی مانند پنجه سگ‌ها. به گفته ربیع، دندان‌هایی مانند دندان‌های درندگان داشتند و به گفته‌ی سعید بن جبیر، پرندگان سبزی بودند که منقار زردی داشتند. به گفته‌ی عبید الله بن عمیر و قتاده، پرندگان سیاه دریایی بودند که در منقار و پنجه‌هایشان سنگ‌ریزه داشتند و بعضی سبز و بعضی سیاه بوده‌اند». ۶

۲. ایل: مطلق شتر (اعم از نر و ماده) وَمِنَ الْإِبِلِ وَمِنَ الْبَقَرِ اثْنَيْنِ قُلُ الذَّكَرَيْنِ حَرَمَ امَّ الْأُنثَيْنِ. ۷ و از شتر نر و ماده و از گاو نر و ماده، بگو: آیا آن دو نر را حرام کرده است یا آن دو ماده را...؟ أَفَلَا يَنْظُرُونَ إِلَى الْإِبِلِ كَيْفَ خُلِقَتْ. ۸ آیا به شتر نمی‌نگرند که چگونه آفریده شده است. ایل به معنی مطلق شتر است اعم از نر و ماده از هر جنس که باشد. لفظ آن مفرد است و دلالت بر جنس دارد. ایل فقط دوبار در قرآن مجید آمده است. ۹ با توجه به این‌که مطلق شتر است، بعضی درباره این آیات ۱۰ گفته‌اند که معنای اثنین، اهلی و وحشی است، نه نر و ماده. ۱۱ خداوند متعال در سوره‌ی غاشیه، نخست منکران ربوبیت را دعوت می‌کند تا در کیفیت خلقت شتر دقت کنند که چگونه خلق شده و چگونه آن را از زمینی مرده و به این صورت عجیب درآورده است؛ صورتی که نه تنها خودش عجیب است، بلکه اعضا و قوا و افعالش نیز عجیب است. چگونه این هیكل درشت را مسخر انسان‌ها کرده است؟ (یک کودک انسان می‌تواند افسارش را بکشد و هر جا بخواهد ببرد). انسان‌ها نیز می‌توانند از سواری، بارکشی، گوشت، شیر، پوست، کرک و حتی بول و پشگلش استفاده کنند. آیا هیچ انسان عاقلی به خود اجازه می‌دهد احتمال معقول بدهد شتر و این فواید آن به خودی خود پدید آمده باشد و در خلقت او برای انسان‌ها هیچ غرضی در کار نبوده و انسان هیچ مسؤولیتی در برابر آن و دیگر نعمت‌ها نداشته باشد؟ اگر در بین همه تدبیرهای الهی و نعمت‌هایش، تدبیر در خلقت شتر را آورده، بدین جهت است که سوره‌ی مورد بحث در مکه نازل شده و در شمار اولین سوره‌هایی است که به گوش مردم عرب خورده است. گفتنی است در مکه آن ایام، شتر یکی از ارکان گذران زندگی اعراب بوده است. ۱۲ همه موجودات زنده از جمله حیوانات، آفریده خداوند بوده و هدفی را دنبال می‌کنند و هر کدام از آنها مفید و سودده می‌باشند حتی عقرب با اینکه نیشش انسان را از پا در می‌آورد ولی برای دیگر موجودات پر از فایده است. ما در اینجا فقط اسامی برخی از حیواناتی را که در قرآن به آنها اشاره شده است می‌آوریم و بحث منفعت و هدف از آفرینش آنها در مقاله‌ای دیگر به بحث خواهیم نشست.

شیر درنده / معادل عربی آن قسورة می‌باشد و در آیه پنجاه و یک سوره المدثر چنین آمده: «که از (مقابل) شیری فرار کرده‌اند.»

گاو / در زبان عربی معادل بقرة می باشد که نام دومین سوره قرآن کریم می باشد و همچنین در خود سوره بقره ۶۷ تا ۷۱ و همچنین آیات ۱۴۴ تا ۱۴۶ نیز آمده است. از جمله در آیه «۶۹» آمده: گفتند: «از پروردگارت بخواه، تا بر ما روشن کند که رنگش چگونه است؟ گفت: وی می فرماید: آن ماده گاوی است زرد یکدست و خالص، که رنگش بینندگان را شاد می کند.»

گوساله / معادل عربی العجل می باشد که در سوره بقره آیات ۵۱ و ۵۴ و ۹۲ و ۹۳ سوره نساء آیه ۱۵۳ سوره الاعراف آیه ۵۲ و سوره هود آیه ۶۹ سوره الذاریات آیه ۲۶ آمده است، از جمله در آیه ۵۱ سوره بقره چنین آمده: «و آنگاه که با موسی چهل شب قرار گذاشتیم؛ آنگاه در غیاب وی، شما گوساله را (به پرستش) گرفتید، در حالی که ستمکار بودید.»

الاغ / در زبان عربی معادل حمار می باشد که در سوره بقره آیه ۲۵۹ و سوره المدثر آیه ۵۰ سوره النحل آیه ۸۰ و سوره جمعه آیه ۵ آمده است. از جمله در آیه پنجم سوره چنین آمده است: «مثل کسانی که (عمل به) تورات بر آنان بار شد (و بدان مکلف گردیدند) آنگاه آن را به کار نبستند، همچون مثل خری است که کتابهایی را بر پشت می کشد. (و) چه زشت است وصف آن قومی که آیات خدا را به دروغ گرفتند. و خدا مردم ستمگر را راه نمی نماید.»

زنبور / در زبان عربی معادل نحل بوده و و نام سوره شانزدهم قرآن بوده و علاوه بر آن در آیه شصت و هشتم این آیه بدین صورت آمده است: «و پروردگار تو به زنبور عسل وحی (و الهام غریزی) نمود که: از کوهها و درختان و داربستهایی که مردم می سازند، خانههایی برگزین.»

مورچه / در زبان عربی معادل نمل بوده و علاوه بر آنکه نام سوره بیست و هفت قرآن کریم است و در آیه هیجدهم این سوره نیز آمده بدین صورت آمده است: «آنها حرکت کردند تا به سرزمین مورچگان رسیدند؛ مورچه ای گفت: به لانه های خود بروید تا سلیمان و لشکرش شما را پایمال نکنند در حالی که نمی فهمند.»

پرنده / معادل عربی ابابیل است که در آیه سوم سوره فیل چنین آمده: «و بر سر آنها پرنده گانی را گروه گروه فرستاد»

عنکبوت / علاوه بر اینکه نام سوره بیست و نهم قرآن کریم است در آیه چهل و یک همین سوره نیز به این صورت آمده: «داستان کسانی که غیر از خدا دوستانی اختیار کرده اند، همچون عنکبوت است که (با آب دهان خود) خانه ای برای خویش ساخته، و در حقیقت (اگر می دانستند) سست ترین خانه ها همان خانه عنکبوت است.»

پشه / معادل عربی بعوضة می باشد و در آیه بیست و ششم سوره بقره چنین آمده: «خداوند از این که به موجودات ظاهرا کوچکی مانند پشه، و حتی کمتر از آن، مثال بزند شرم نمی کند. در این میان آنان که ایمان آورده اند، می دانند که آن، حقیقتی است از طرف پروردگارشان؛ و اما آنها که راه کفر را پیموده اند، این موضوع را بهانه کرده می گویند: منظور خداوند از این مثل چه بوده است؟! آری، خدا جمع زیادی را با آن گمراه، و گروه بسیاری را هدایت می کند؛ ولی تنها فاسقان را با آن گمراه می سازد.»

فیل / نام سوره صد و پنجم قرآن هست و در آیه یکم این سوره نیز آمده است.

میمون / معادل عربی قرده می باشد که در سوره اعراف آیه ۱۶۶ و سوره مائده آیه ۶۰ آمده و همچنین سوره بقره آیه ۶۵ چنین آمده: «و کسانی از شما را که در روز شنبه (از فرمان خدا) تجاوز کردند نیک شناختید، پس ایشان را گفتیم: بوزینگانی طرد شده باشید.»

شتر / معادل عربیش الابل می‌باشد و در سوره انعام آیه ۱۴۴ و سوره الغاشیه آیه ۱۷ چنین آمده: «آیا آنان به شتر نمی‌نگرند که چگونه آفریده شده است؟!»

خوک / معادل عربیش خنزیر بوده و در آیه ۱۷۳ سوره بقره و همچنین سوره مائده آیه ۳ و آیه ۶۰ آمده و همچنین در سوره انعام آیه ۱۴۵ چنین آمده: «بگو: در آنچه به من وحی شده است، بر خورنده‌ای که آن را می‌خورد هیچ حرامی نمی‌یابم، مگر آنکه مردار یا خون ریخته یا گوشت خوک باشد که اینها همه پلیدند. یا (قربانی که) از روی نافرمانی، (به هنگام ذبح) نام غیر خدا بر آن برده شده باشد. پس کسی که بدون سرکشی و زیاده‌خواهی (به خوردن آنها) ناچار گردد، قطعاً پروردگار تو آمرزنده مهربان است.»

ملخ / معادل عربیش الجراد بوده و در سوره اعراف آیه ۱۳۳ همراه با نام چند حیوان چنین آمده: «سپس بلاها را پشت سر هم بر آنها نازل کردیم: طوفان و ملخ و آفت گیاهی و قورباغه‌ها و خون را - که نشانه‌هایی از هم جدا بودند- بر آنها فرستادیم؛ ولی باز بیدار نشدند، و تکبر ورزیدند، و جمعیت گنهکاری بودند!» / سکینه نعمتی و اشرف بیان زاده.

منابع:

۱. قرآن کریم، ترجمه الهه قمشه ای
۲. المعجم المفهرس الالفاظ قرآن کریم، محمد فواد عبدالباقی، قاهره.

پی نوشت:

۱. فیل، ۳.
۲. المیزان، محمد حسین طباطبایی، محمدباقر موسوی همدانی، ج ۴۰، ص ۳۹۱.
۳. قاموس قرآن، سید علی اکبر قرشی، ج ۱، ص ۱۹.
۴. المیزان، ج ۴۰، ص ۳۹۰.
۵. قاموس قرآن، ج ۱، ص ۱۹.
۶. مجمع البیان، طبرسی، ترجمه: محمد رازی، ج ۲۷، ص ۲۸۷.
۷. انعام، ۱۴۴.
۸. غاشیه، ۱۷.
۹. قاموس قرآن، ج ۱، ص ۱۹.
۱۰. منظور آیات ۱۴۳ و ۱۴۴ سوره‌ی انعام است.
۱۱. المیزان، ج ۱۴، ص ۲۴۲.
۱۲. همان، ج ۴۰، صص ۲۰۵ و ۲۰۶.